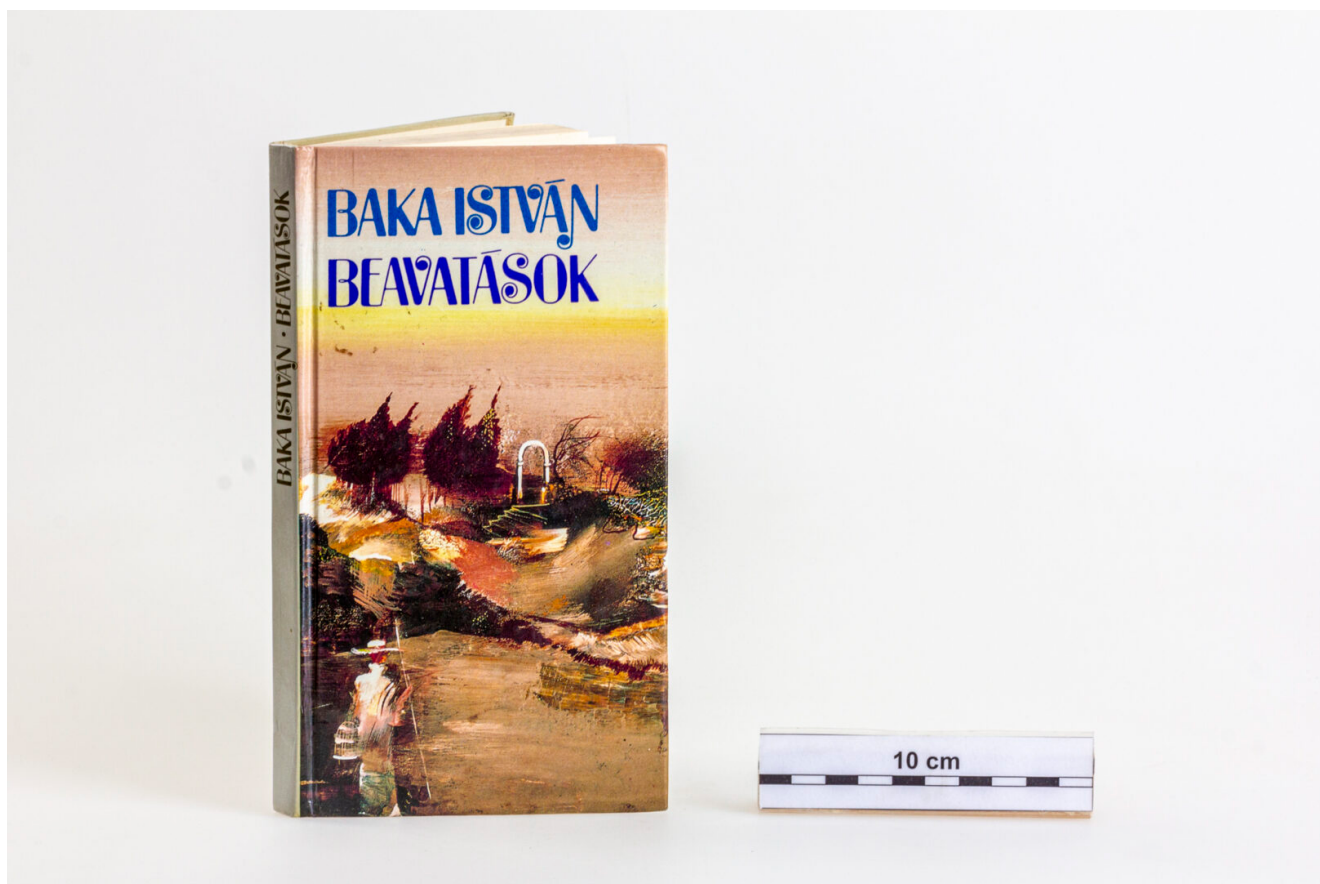

Wosinsky Mór Múzeum: A hónap műtárgya 2023. július - Baka István Mészöly Miklósnak dedikált könyve

Baka István: Beavatások kötetének borítója

Irodalomtörténeti gyűjtemény, Mészöly Miklós könyvtára 2684.

Leírás

Baka István: *Beavatások* című könyve. Budapest, 1991, Pannon Könyvkiadó, 194 oldal. Az előzéklapon a következő, golyóstollal írt ajánlás olvasható: „Mészöly/ Miklósnak/ baráti tisztelettel/ Baka István/ (az ötödik írás, az Én, Thészeusz még nem szerepelt kötetben, ha időd engedi, olvasd el = s bocsásd meg, hogy/ a

városba vezető út eperfáit/ jegenyékre cseréltem./ B. I.)”.

2023. július hónap műtárgyával a hetvenöt esztendeje Szekszárdon született kiváló költőre, Baka Istvánra emlékezünk.

Tolna vármegye székhelyéhez több, jelentős író és költő kötődik. Közülük Mészöly Miklós (1921-2001) és Baka István (1948-1995) alkotásainak különösen fontos színtere és ihletője volt Szekszárd. Baka Mészölynél majd egy generációval fiatalabb volt, elsőként a hetvenes években találkozott az idősebb pályatárs nevével és munkáival. Másfél évtizedes személyes ismeretségük nem kutatott, melyet visszaemlékezések, a megmaradt levelezések és egyéb dokumentumok alapján lehet rekonstruálni, egymásra gyakorolt hatásvizsgálatuk sem történt meg. Az 1982-1992 közötti évekből tíz egymásnak írt levelet, valamint két-két, dedikált kötetet ismerünk. A kölcsönös tisztelet hangján írt levelekben szekszárdi témák, találkozások előkészülete, Baka szakmai segítségkérése, Mészöly egy pályázathoz ígért ajánlása, írói biztatása szerepelnek. Egymásnál vendégeskedtek is, Mészöly 1981-ben Szegeden a Retek utcában Bakáéknál szállt meg, amikor a szegedi egyetemen a hatvanadik születésnapját ünnepelték. Mészöly Miklós nyilvánosan nem szerepelt együtt Bakával, bár éppen Szekszárdon, a Garay-gimnáziumban terveztek közösen 1987-ben egy végül elmaradt író-olvasó találkozót. Mészöly publikált írásaiban nem értékelte Bakát, azonban 1998-ban, Baka ötvenedik születésnapjához közel, a szekszárdi egykori Úttörőházban, Móser Zoltán *„Látom magamban...”* című, íróportrékból rendezett kiállításnyitóján Mészöly hosszan beszélt Bakáról. A megnyitó szövege azonban sajnos elkallódott, közgyűjteménybenem került.

Baka egy 1989-es televíziós beszélgetés alkalmával így vallott Mészölyről. „És én, bár nem ismertem a régmúlt időket, s fogalmam sem volt arról a kultúráról, amit ezek jelentettek, húsz évvel később, Mészöly Miklós novelláiból értettem meg, hogy mi volt a régi Szekszárd; és persze a Halálfiaiból, Babits könyvéből. De mégis benne éltem, a díszletek még megvoltak, bár az előadás már véget ért. És ezek a díszletek alapvető élményeim lettek.” „Mészöly Miklós: én azért hadd tekintsem elődömnek, hiszen nemzedékekkel idősebb nálam. Nagyon későn jutottam el őhöz, csak a '80-as évek elején. És elég ritkán találkoztam vele. Én különben sem voltam soha az, aki a nagyokat kereste. És Mészöly Miklós műveit is akkor kezdtem olvasni. Olvastam már addig is, de nem elég rendszeresen, és

nem elég alaposan, miután a magam Szekszárdi miséjét, tehát a Szekszárd melletti hitvallásomat letettem. Meg akkor kezdett el érdekelni Szekszárd múltjának a többi része. Egyébként ő is, a '80-as években kezdte megírni Szekszárdot. Bizonyára te is emlékszel a Megbocsátás című kisregényre, (...) óriási hatást tett rám minden műve, természetesen, amikor végre eljutottam hozzá. Nagyon rosszul tájékozódtam. Van, amiben jól – azt hiszem, költészetben jól; a prózában kevésbé. Nekem abban, hogy Mészöly Miklóst – akit nagyon száraznak éreztem – hogy őt megszeressem, sokat segített a saját szekszárdiságomra való ráébredés, és hogy megkeressek mindent, ami ehhez a városhoz tartozik, és hát Mészöly Miklós talán legszebb műveit írta Szekszárd ihletésével. Azt nem mondanám, hogy Szekszádról, mert az irodalomban a helyszínek mindig spiritualizálódnak, mint ahogy már a Halálfiaiban is, az Szekszárd is, Pécs is, és egyben a magyar kisváros is.”

1993-ban a szegedi rádiónak így nyilatkozott Baka. „Ugyanebbe a gimnáziumba járt Mészöly Miklós, valamivel később Lázár Ervin – utólag büszke vagyok, akkoriban nem tudhattam róluk (...) Mészöly Miklós amúgy sem volt salonképes a hatvanas évekbeli Szekszárdon – polgári származása, dacos különállása nem tette kíváncsi vendéggé abban a városban, ahol a Lisztet egykor vendégül látó Augusz-ház földszintjén egy autójavító vállalat irodái voltak. Szégyenkezve vallom meg, bár nem az én szégyenem – kamaszkoromban hamis kép élt bennem Babitsról, Mészöly Miklósnak pedig a nevét sem hallottam. Igaz, amikor – már huszonévesen – olvasni kezdtem, még sokáig túlságosan szikárnak, szigorúnak éreztem a prózáját, – talán nem véletlenül, egy idős gimnáziumi matematikatanárom alakját idézte fel előttem – Menyus bácsiét (Létay Menyhért), aki már Mészölynek is tanára volt, – ő volt az, aki 1944. március 19-én egy pofonnal hazaküldte a forrófejű diákokat; Miklós egy szál pisztollyal a zsebében indult volna harcolni a német megszállók ellen.”

Az összeállításból nem maradhat ki Baka István 1990-ben írt nagyszerű verse, a Mészölynek ajánlott Képeslap 1965-ből, mely így fejeződik be. „Nem tudok rólad, félig tiltva vagy,/ és nem tudom még, hogy Te vezeted/ a leforrázott égi sereget:/ megrontott mézü múlt napok hadát,/ de már előre megmosolygód a/ Megbocsátás suta őrangyalát.”

Baka István prózája, lírájával összehasonlítva, jóval kisebb kritikai figyelmet kapott, a közvélemény is költőként tartja elsősorban számon. Saját bevallása szerint prózát harminc éves kora után kezdett írni, de onnan kezdve élete végéig

megjelentek novellái, kisregényei. Baka groteszk, misztikus és mitikus alappal rendelkező, az irracionalitás felé húzó kisregényei jellemzően klasszikus elbeszélői stílusban íródtak és kisvárosi környezetben jelennek meg. Prózait 1991-ben összegyűjtve, ciklusba rendezve jelentette meg *Beavatások* címmel.

A hónap műtárgyát képező könyvben szereplő dedikáció utolsó félmondata Mészöly: *Térkép Aliscáról* című, 1973-ban írt novellájára utal, mely így kezdődik. „Úgy lehetne elképzelni, ahogy a valóságban is volt – a keselyűsi gátórháztól eperfás út vezet a szekszárdi templomtérről (tizennyolc kilométer), s ha már ott vagyunk, meg is érkezünk Aliscába, amit még a rómaiak alapítanak, s csak később lesz *Szegszárd* a neve – rejtély, hogy miért.” Baka novellájában így szerepel a megjelölt rész, a dedikált könyvben Baka által tollal aláhúzva: „...a behavazott szántáson átvágva elbukdácsoltam az országútig, amely az ártéri erdő gátjától tizennyolc kilométer hosszan, nyílegyenesen vezet a város központjáig.” A 171. oldalon így folytatódik az útmenti fákról szóló rész. „És most itt állok a kemeneci erdő szélén, az árvízvédelmi töltésnél, ahol a Sárdra vezető út kezdődik, két oldalán jegenyessorral, és előttem, a messzeségben, az út szalagja elkeskenyedik, és az egy pontban való találkozást csak azért nem láthatom, mert arrafelé már könnyű, délutáni köd lebeg.”

Az *Én, Thészeusz* novella elsőként 1990-ben jelent meg a *Tiszatáj* márciusi számában. Thészeusz témája több alkalommal visszatér Baka verseiben is. Lator László 1991-ben írt kritikát *Az égtájak célkeresztjén* címmel megjelent, Baka válogatott verseit tartalmazó kötetéről és a Thészeusz-motívumról. „A Thészeusz viszont az igazi objektív líra: egy mitológiai történet nagyszerűen megrendezett színrevitele. De lázas személyes vallomás is a maga szakadatlanul zajló lélekalatti drámájáról (megírta ezt másképp, két évvel korábban, a Dantéra hangolt Hurok-szonettben is), amelyben ő a helyszín: a labirintus, és ő a két szereplő is, a vérszomjas bikaszörny és Athén királyfia, s akárhogy fordul, mindenképpen önmagát pusztítja el. A hasadtságnak ezt a rémdrámáját pedig csak azért hisszük el, mert nem Baka István mondja, hanem Thészeusz. Személyes hitelét éppen a személytelen előadás szavatolja.”

Szöveg: Ódor János Gábor

Fotó: Retkes Tamás

Felhasznált irodalom

-Baka István: Az idő térképjelei. In: „Égtájak célkeresztjén”. Tanulmányok Baka István műveiről. Szerk. Bombitz Attila. Szeged 2006, 10–11.

-Bombitz Attila: Torzított tükörkép. Baka István prózájáról. In: „Égtájak célkeresztjén”. Tanulmányok Baka István műveiről. Szerk. Bombitz Attila. Szeged 2006, 175–187.

-Dránovits István beszélgetése Baka Istvánnal. In: Búcsú Barátaimtól. Baka István emlékezete. Szerk. Füzi László. Budapest 2000, 11–17.

-Lator László: Baka István égtájai. In: Búcsú Barátaimtól. Baka István emlékezete. Szerk. Füzi László. Budapest 2000, 166–173.

-Töttös Gábor: Mészöly-alakok – Mészöly-titkok. In: Töttös Gábor: Szép litteratúrai ajándék. Irodalmi tanulmányok. Szekszárd 2006, 149–154.

Forrás: [Wosinsky Mór Múzeum honlapja](#)

Sajtóvisszhang:

- [Szeri Árpád: A szekszárdi költőóriás verssel köszöntötte az írófejedelmet. Baka István baráti tisztelettel dedikálta prózakötetét Mészöly Miklósnak. = Tolnai Népújság, 2023. július 17.](#)
- [Íróportrék. = Magyar Művészeti Akadémia, 2023. július 24. Facebook.](#)